

مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی

انسانیت

تالیف:

دکتر اصغر افتخاری

(دانشیار علوم سیاسی دانشگاه امام صادق (ع))

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی: ۱۴۶۵۵-۱۵۹
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

امنیت (مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی) ■ تألیف: دکتر اصغر افتخاری ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع)
ویراستار ادبی: محمدروستنی ■ نماینده: رضا دیبا ■ چاپ اول: ۱۳۹۱ ■ قیمت: ۵۵۰۰ ریال
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۱۸۱-۱
همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشاه: افتخاری، اصغر، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور: امنیت / تألیف اصغر افتخاری.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری: ۲۹۲ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۱۸۱-۱
وضعیت فهرست نویسی: قیبا
یادداشت: بالای عنوان: مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی.
یادداشت: کتابخانه.
عنوان دیگر: مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی.
موضوع: امنیت داخلی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
شماره افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ الف ۷ الف ۸/ ۲۳۱ BP
رده بندی دیویی: ۴۸۳/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۲۳۰۹۷

فهرست اجمالی

۱۷.....	سخن ناشر.....
۱۹.....	مقدمه.....
۲۵.....	فصل اول: چارچوب نظری - روشی.....
۷۷.....	فصل دوم: موضوع شناسی.....
۹۳.....	فصل سوم: مرزهای گفتمانی امنیت در جاهلیت.....
۱۱۳.....	فصل چهارم: مرزهای گفتمانی امنیت در اسلام.....
۱۴۹.....	فصل پنجم: نظریه اسلامی امنیت؛ الگوی تحلیلی فضا محور.....
۲۵۱.....	نتیجه گیری.....
۲۵۵.....	یادداشت ها.....
۲۶۱.....	فهرست منابع.....
۲۷۳.....	نمایه ها.....

فهرست تفصیلی

۱۷.....	سخن ناشر.....
۱۹.....	مقدمه.....
۲۵.....	فصل اول: چارچوب نظری روش.....
۲۷.....	کلیات.....
۲۸.....	۱-۱. مساله چارچوب: قدسی انگاری در برابر مادی انگاری (علم هنجاری امنیت).....
۳۰.....	۱-۱-۱. چارچوب مادی و نظریه های عرفی.....
۳۱.....	الف. ارکان.....
۳۱.....	رکن اول. قانون (علی).....
۳۲.....	رکن دوم. مرجعیت «واقعیت».....
۳۳.....	رکن سوم. عینیت باوری.....
۳۳.....	رکن چهارم. عقل گرایی.....
۳۴.....	ب. نقد.....
۳۵.....	محور اول. نقد تابوی «قانون».....
۳۶.....	محور دوم. نقد «واقعیت».....
۳۶.....	محور سوم. نقد امکان «حذف خود».....
۳۷.....	محور چهارم. نقد عقل و توان عقلی.....

۳۸.....	۱-۱-۲. چارچوب قدسی و نظریه‌های دینی.....
۳۹.....	الف. ارکان.....
۳۹.....	رکن اول. توحید و اعتبار نظریه‌ها.....
۴۰.....	دلالت ۱. وحی و هدایت نظریه‌ها.....
۴۳.....	دلالت ۲. خلقت و سامان‌دهی به نظریه‌ها.....
۵۲.....	دلالت ۳. توفیق و شناخت.....
۵۴.....	رکن دوم. جهان‌بینی.....
۵۵.....	الف. دنیا - آخرت.....
۵۶.....	ب. شب - شهود.....
۶۳.....	۱-۲. مساله روش: اصلاح و پردازش روش تحلیل گفتمانی.....
۶۳.....	۱-۲-۱. چستی گفتمان.....
۶۴.....	اصل اول. مرجعیت چارچوب‌ها.....
۶۴.....	اصل دوم. تبارشناسی.....
۶۵.....	اصل سوم. غیریت.....
۶۵.....	اصل چهارم. استیلاء.....
۶۶.....	۱-۲-۲. مزایای تحلیل گفتمانی.....
۶۷.....	الف. جامعیت.....
۶۸.....	ب. زمینه‌بندی.....
۶۹.....	ج. توجه به اصول ثابت.....
۷۱.....	۱-۲-۳. اصلاح‌ها و پردازش‌های گفتمانی.....
۷۱.....	الف. پردازش «واقعیت».....
۷۳.....	ب. اصلاح «نسبت».....
۷۴.....	جمع‌بندی و مرور فصل.....

۷۷	فصل دوم: موضوع‌شناسی
۷۹	کلیات
۸۰	۲-۱. مبنای امنیت
۸۱	الف. امنیت سلبی
۸۳	ب. امنیت ایجابی
۸۴	۲-۲. سیر تحول گفتگای امنیت
۸۵	۲-۲-۱. گفتگوی سلبی
۸۵	موج اول. سنت‌گرایان
۸۶	موج دوم. فراسنت‌گرایان
۸۶	۲-۲-۲. گفتگوی ایجابی امنیت
۸۷	موج سوم. مدرن‌ها
۸۷	موج چهارم. فرامدرن‌ها
۹۱	جمع‌بندی و مرور فصل
۹۳	فصل سوم: مرزهای گفتمانی امنیت در باجمیت
۹۵	کلیات
۹۶	۳-۱. ارکان
۹۶	رکن اول. تکثر
۹۷	رکن دوم. عینیت‌گرایی
۹۹	رکن سوم. تداول
۱۰۲	رکن چهارم. منفعت‌طلبی
۱۰۳	رکن پنجم. حمیت
۱۰۶	۳-۲. ویژگی‌های ساختاری

- اول. تعارض زایی ۱۰۷
- دوم. بی ثباتی ۱۰۸
- سوم. ایجاد ناامیدی ۱۰۸
- چهارم. جنگ طلبی و تجاوزگری ۱۰۹
- جمع بندی و مرور فصل ۱۱۰
- فصل پنجم: مرزهای گفتمانی امنیت در اسلام ۱۱۳
- کلیات ۱۱۵
- ۱-۴. ارکان ۱۱۹
- رکن اول. توحید ۱۱۹
- الف. توحید و انسجام ۱۱۹
- ب. توحید و اطمینان ۱۲۱
- رکن دوم. حقیقت باوری ۱۲۳
- الف. حقیقت و اعتدال ۱۲۴
- ب. حقیقت و رضایت ۱۲۶
- رکن سوم. ولایت ۱۲۸
- الف. ولایت و سلامت ۱۲۸
- ب. ولایت و ثبات ۱۲۹
- رکن چهارم. سعادت ۱۳۲
- الف. سعادت و کرامت فردی ۱۳۲
- ب. سعادت و حقوق شهروندی ۱۳۴
- ج. سعادت و معنویت ۱۳۵
- رکن پنجم. تعهد ۱۳۶
- الف. تعهد و الزام دینی ۱۳۷

۱۳۷.....	ب. تعهد و الزام عقلانی
۱۳۹.....	ج. تعهد و تعامل
۱۴۱.....	۴-۲. ویژگی های ساختاری
۱۴۲.....	اول. همگرایی و امنیت
۱۴۳.....	الف. همگرایی ایجابی
۱۴۳.....	ب. همگرایی سلبی
۱۴۴.....	دوم. فرونگی و امنیت
۱۴۵.....	سوم. بهروزی تاریخی و امنیت
۱۴۶.....	جمع بندی و مرور فصل
۱۴۹.....	فصل پنجم: نظریه اسلامی امنیت؛ الهی علی هاشمی
۱۵۱.....	کلیات
۱۵۱.....	۵-۱. خاستگاه
۱۵۴.....	۵-۲. گونه ها و سطوح
۱۵۴.....	اول. فضای «پیشا تکوین»
۱۵۶.....	دوم. فضای فناء
۱۶۱.....	سوم. فضای بقاء
۱۸۱.....	۵-۳. ساختار
۱۸۲.....	۵-۳-۱. فضای فردی
۱۸۱.....	اول. شناخت
۱۸۶.....	دوم. منابع
۱۹۵.....	سوم. مدیریت
۲۰۱.....	۵-۳-۲. فضای جمعی
۲۰۱.....	اول. شناخت

- دوم. منابع ۲۰۴
- منبع ۱. عقل جمعی ۲۰۴
- منبع ۲. منفعت (مشترک) ۲۰۷
- منبع ۳. سنن ۲۰۷
- منبع ۴. طبیعت ۲۰۸
- سوم. مدیریت؛ نظریه امر به معروف و نهی از منکر ۲۰۸
- دلالت ۱. شورا، مردم سالاری دینی و مشارکت مردمی ۲۱۰
- دلالت ۲. تکلیف، کنترل و سلامت اجتماعی ۲۱۰
- دلالت ۳. تکرر انتقادی و تعاون ۲۱۴
- دلالت ۴. تکلیف گرایی، خلوص و اصلاح اجتماعی ۲۱۸
- ۳-۳-۵. فضای سیاسی ۲۲۱
- اول. شناخت ۲۲۱
- دوم. منابع ۲۲۲
- منبع ۱. قدرت سخت ۲۲۲
- منبع ۲. قدرت نرم ۲۲۸
- سوم. مدیریت ۲۳۳
- رکن ۱. احیاء دین و تعادل سیاسی ۲۳۳
- رکن ۲. کمال سعادت و رضایت مندی ۲۳۳
- رکن ۳. نرم افزاری دیدن قدرت و تحول سیاست ۲۳۵
- یک. رویکرد سستی؛ اصالت ابزار (قدرت) ۲۳۶
- دو. رویکرد مدرن؛ اصالت منبع (قدرت) ۲۳۶
- سه. رویکرد اسلامی؛ اصالت هویت ۲۳۷
- سطح ۱. فلسفه قدرت و توحید ۲۳۸
- سطح ۲. کاربرد قدرت و ثبات قدم ۲۳۹

۴-۳-۴. فضای امنیتی.....	۲۴۶
جهت ۱. تبارشناسی و امنیت.....	۲۴۶
جهت ۲. آینده شناسی و امنیت.....	۲۴۷
جهت ۳. شبکه روابط در شرایط حاضر.....	۲۴۷
جمع بندی و مرور فصل.....	۲۴۸
نتیجه گیری.....	۲۵۱
یادداشت ها.....	۲۵۵
فهرست منابع.....	۲۶۱
نمایه ها.....	۲۷۳

فهرست جداول و نمودارها

«نمودارها»

- نمودار شماره ۱-۱: الگوی شناخت مبتنی بر وحی الهی ۴۲
- نمودار شماره ۱-۲: الگوی شناخت مبتنی بر تفکر ۵۱
- نمودار شماره ۱-۳: ساختار جهان‌بینی اسلامی ۵۹
- نمودار شماره ۱-۴: ساخت سه لایه‌ای علم در جهان‌بینی توحیدی ۶۰
- نمودار شماره ۲-۱: الگوی امنیت ایجابی ۸۹
- نمودار شماره ۳-۱: ساختار و اگر ایانه گفت‌وگو امنیتی جاهلی ۱۰۷
- نمودار شماره ۴-۱: رابطه دوره‌ای ایمان و ایمان در رویکرد اسلامی ۱۱۶
- نمودار شماره ۴-۲: ساختار و اگر ایانه گفت‌وگو امنیتی اسلام ۱۴۲
- نمودار شماره ۴-۳: مرزهای گفت‌وگویی امنیت در گفت‌وگوهای جاهلی و اسلامی ۱۴۷
- نمودار شماره ۵-۱: الگوی حیات انسان در ساخت فناء ۱۶۰
- نمودار شماره ۵-۲: فضاهای سه گانه در رویکرد اسلامی ۱۸۰
- نمودار شماره ۵-۳: الگوی تحلیل فضایی امنیت در اسلام ۱۸۲
- نمودار شماره ۵-۴: فرآیند بازخوانی سنن در گفت‌وگو اجتماعی اسلام و ارزش امنیتی آن ۲۱۸
- نمودار شماره ۵-۵: شبکه ارتباطی مفاهیم مرتبط با قوه (قدرت ساخت) در سیاست اسلامی ۲۲۸
- نمودار شماره ۵-۶: مطالعه امنیتی در سه جهت ۲۲۸

«جداولها»

- جدول شماره ۲-۱: کانون‌های هشگانه تهدید در گفت‌وگو ایجابی ۹۰
- جدول شماره ۵-۱: آثار «وعده» به مثابه نیروی تشویقی در قرآن کریم ۱۶۲
- جدول شماره ۵-۲: آثار «تمتع» به مثابه نیروی تشویقی در قرآن کریم ۱۶۵

جدول شماره ۳-۵: آثار امنیتی «مشاهده» در قرآن کریم.....	۱۶۷
جدول شماره ۴-۵: کارکردهای امنیتی «نقواء» در قرآن کریم.....	۱۷۴
جدول شماره ۵-۵: ارزش امنیتی حوزه فردی با تأکید بر نظریه تربیت.....	۲۰۰
جدول شماره ۶-۵: ارزش امنیتی فضای جمعی با تأکید بر نظریه امر به معروف و نهی از منکر.....	۲۲۱
جدول شماره ۷-۵: کاربردهای «قوه» در گفتمان سیاسی اسلام.....	۲۲۶
جدول شماره ۸-۵: منابع قدرت نرم در گفتمان سیاسی اسلام.....	۲۳۱
جدول شماره ۹-۵: ارزش امنیتی فضای سیاسی با تأکید بر نظریه قدرت نرم.....	۲۴۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ»

(قرآن کریم. سوره مبارکه الرحمن (۵۵). آیات شریفه ۳-۱)

سخن ناشر

این واقعیت که علم نابیتی تولیدی دارد آموزه‌ای سترگ برگرفته از کلام وحی می‌باشد، آنجا که خداوند متعال از تعلیم به مثابه مقامی الوهی [عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ] (قرآن کریم. سوره مبارکه الملک (۹۹). آیه شریفه ۵)، و از «علم» به مثابه «عطیه ای الهی» [وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ تَسَابُدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِبِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ] (قرآن کریم. سوره مبارکه طه (۱۰). آیه شریفه ۱۱۴) یاد نموده و بدین ترتیب آفتی تازه در مسیر علم اندوزی را مشخص می‌سازد که امروزه با عنوان کلان «علم دینی» از آن تعبیر می‌شود.

دانشگاه امام صادق علیه السلام حسب رسالت اولیه‌اش، تاکنون تلاش مستمر و گسترده‌ای را در دو حوزه تعلیم و تربیت، جهت عملیاتی نمودن این آرمان اصیل و کاربردی اسلام به انجام رسانیده که ثمره آن پرورش نسل تازه‌ای از فارغ‌التحصیلان و انتشار مجموعه‌ای ارزنده از آثار در حوزه علوم انسانی اسلامی می‌باشد. با اینحال باید توجه داشت که عرصه علم و علم‌آموزی را حد و اندازه‌ای نیست و تلاش برای توسعه مرزهای دانش در افق اصول هنجاری دین، امری مستمر و بی‌انتهاست.

بر این اساس معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام همزمان با عملیاتی نمودن نخستین طرح‌ها در زمینه مباحث میان‌رشته‌ای با تاکید بر معارف اسلامی در حوزه علوم انسانی، اقدام به تدوین، ارزیابی و تصویب طرح‌های تکمیلی‌ای نمود که سطح عالی‌تری از تولید دانش را در این خصوص دنبال می‌نماید. طرح تحقیق، تولید و انتشار مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی، از جمله پروژه‌های راهبردی دانشگاه به شمار می‌آید که از نیمه دوم سال ۱۳۸۹ در دستور کار اداره کل پژوهش دانشگاه قرار گرفت و هم‌اکنون خرسند هستیم که ثمرات این جهاد علمی را می‌توانیم خدمت اساتید، دانشجویان و محققان ارجمند تقدیم نماییم.

«مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی» در پی آن است تا عمده‌ترین مفاهیم (درون دینی و بیرون دینی) در این حوزه را به بحث، بررسی و تحلیل گذارد؛ و در این خصوص از همکاری تمامی کارشناسان برجسته و آگاه به علوم انسانی اسلامی استقبال به عمل می‌آورد. در این طرح، مفاهیم و موضوعات با تاکید بر اصول دینی و در قالب گفتمان «اسلامی - ایرانی» مورد بررسی قرار گرفته و سعی می‌شود تا مبانی و اصول موردنظر و نحوه کاربست آنها برای مخاطبان تبیین شود.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام ضمن درخواست از تمامی پژوهشگران متعهد و آگاه برای همکاری با دانشگاه، آمادگی خرد را جهت دریافت نقدهای سازنده و ارتقای متون منتشر شده در چاپ‌های بعدی اعلام می‌دارد. امید آن که شاهد تقویت و گسترش هر چه بیشتر ایده «علم دینی» در قالب گفتمان «اسلامی - ایرانی» باشیم.

والله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

«فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ» (قرآن کریم، سوره مبارکه البقره (۲)، آیه شریفه ۳۶)

«پس شیطان آن دو [آدم و حوا] را از جوار لغزش ساختن و از [حق و صواب] منحرف ساخت. پس آنها را از آنجا که در آن بودند، خارج ساخت. و ما به ایشان گفتیم: [از بهشت] فرود آید. برخی از شما دشمن برخی دیگر خواهید بود و شما در زمین تا پایان، مستقر و بهره‌مند خواهید بود».

تحلیل گرانی از قبیل مرحوم آیت‌الله عمید زنجانى در مقام تفسیر امنیتی آیه شریفه مذکور بر این نکته تأکید داشته‌اند که: «دشمنی» و «تعارض» از جمله ویژگی‌های حیات دنیوی است که همزاد جوامع بشری می‌باشد (عمید زنجانى، ۱۳۸۳، ج ۳: ۳۶۹-۳۶۶). این برداشت موافق با سیاق و نص صریح آیات شریفه الهی می‌باشد؛ آنجا که خداوند متعال «خوف» و «حزن» را دو پدیده مهم ضد امنیتی معرفی می‌نماید که امکان مدیریت کامل و نفسی تمام عیار آنها اصولاً وجود ندارد، مگر آن که فرد و یا جامعه، در راه «هدایت الهی» گام گذارند:

«قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعاً فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» (قرآن کریم. سوره مبارکه البقره (۲). آیه شریفه (۳۸)

«به ایشان گفتیم که همگی‌تان از بهشت خارج [و به زمین] فرود آید تا آن‌گاه که از سوی من برای شما راهنمایی جهت هدایت آید. پس هر آن کس که از راهنمایی‌های ارسالی از سوی من تبعیت نماید، نه هرگز دچار ترس شود و نه برای او نگرانی‌ای باشد».

بنابراین «امنیت» و «ناامنی» از موضوعات دیرینه‌ای است که همزمان با داستان آفرینش و پس از آن، با هبوط انسان به زمین مطرح بوده و از این حیث دغدغه‌ای مهم ارزیابی می‌شود. افزون بر آن که سیر تحول جوامع بشری نیز حکایت از آن دارد که «امنیت» کالایی عمومی و پس ارزشمند است که تمامی ملت‌ها و دولت‌ها در پی تحصیل و تقویت آن هستند. همین ملاحظه مهم به شکل‌گیری «مطالعات امنیتی و راهبردی» و توسعه آن منجر شده که امروزه طیف متنوعی از رشته‌ها، گرایش‌ها و کارشناسی‌ها را شامل می‌شود.

توسعه ادبیات موضوعی و الگوهای راهبردی «امنیت» اگر چه پدیده‌ای مثبت ارزیابی می‌شود، اما عدم توجه به اصل «بومی‌نگری» باعث شده تا نظریه‌های مسلط در این حوزه عموماً ماهیت و صیغه‌ای «اروپایی - آمریکایی» داشته باشند. این در حالی است که اقتضای ماهیت علم و کارآمدی سیاست‌های اجرایی، آن است که نظریه‌ها و الگوهای بومی امنیت، تحقیق و طراحی شوند. علاوه بر این، ماهیت جامعه ایرانی و فرازمانی و فرامکانی بودن دین اسلام، ما را به آنجا رهنمون می‌شود تا از «نظریه اسلامی امنیت» - به عنوان نظریه‌ای مستقل و در عین حال کاربردی برای عصر حاضر - سخن بگوییم.

نگارنده به واسطه آشنایی بیش از یک دهه‌ای‌اش با مطالعات امنیتی و نقد دینی دیدگاه‌های موجود، بر این اعتقاد می‌باشد که: اگر چه آشنایی با مکاتب و معادلات امنیتی موجود، ضرورتی غیر قابل انکار است؛ اما نیاز جوامع اسلامی را برآورد نمی‌سازد. برای پاسخ‌گویی به نیازهای نظری و کاربردی حکومت‌ها و جوامع دینی، راه‌کاری جز بازگشت به مبادی و اصول نظریه اسلامی امنیت وجود ندارد. تنها در این صورت است که می‌توان بر مبنای دینی و تجارت عصری، به الگویی اصیل و کارآمد برای تحصیل و مدیریت امنیت دست یافت. به همین خاطر است که پس از غور و نقد نظریه‌های امنیتی موجود، نسبت به طراحی و عرضه گفتمان ایجابی امنیت، مطابق با اصول جهان‌بینی و معرفت‌شناختی اسلام، اقدام نموده است. نتایج اولیه این بحث و در حد کلیات، برای نخستین بار در فصلنامه مطالعات راهبردی (شماره‌های ۲۵ تا ۳۰) به چاپ رسید که زمینه مناسبی را برای دریافت نقدهای سازنده و ارتقای آن پیشنهاد، فراهم ساخت. متعاقب آن مطالعات اسلامی نگارنده عمق و گستره‌ای وسیع‌تر یافت و به توفیق الهی، به تحقیق و نگارش نظریه اسلامی در بحث «امنیت اجتماعی شده»^۱ (Societal Security) منتهی گردید. اثری که بُعد و ماهیت اجتماعی امنیت را مطابق با مکتب اسلام به بحث گذارد و گفتمانی نوین در مطالعات امنیتی را عرضه داشت که افزون بر کارگشایی برای جوامع دینی، قابل بهره‌برداری نظری - و حتی عملی - برای سایر کشورها است.^۲

۱. بحث امنیت اجتماعی و اجتماعی شده موضوع مستقل و میسوطی است که لازم است در آثار دیگری به آن پرداخته شود. برای مطالعه در مبنای و نظریه‌های اصلی در این حوزه رجوع شود به: افتخاری ۱۳۸۰ - الف.

۲. لازم به ذکر است که تحقیق مذکور مراحل پایانی آماده‌سازی جهت نشر را طی می‌نماید و امید می‌رود در سال ۱۳۹۱ از سوی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگ (گروه جامعه و امنیت)

توضیحات بالا حکایت از آن دارد که پرسش از «چیستی و اصول اصلی حاکم بر نظریه اسلامی امنیت»، سوالی بنیادی و کاربردی در حوزه مطالعات و مدیریت امنیتی کشور به شمار می‌آید. نگارنده برای ارایه پاسخی درخور به این سوال، چند گام پژوهشی را برداشته است:

نخست- امنیت از منظری تخصصی و کاربردی مورد بررسی قرار گرفته است. هدف از این اقدام، «موضوع‌شناسی» بوده تا از این طریق در مقام بیان نظریه اسلامی، مرزهای موضوعی حفظ گردد و در نهایت نظریه ارایه شده با نیازهای نظری و عملی جوامع در حوزه امنیت پژوهی، انطباق داشته باشد.

دوم- گفتمان‌های اصلی در حوزه امنیتی (از منظر اسلامی) شناسایی، تحلیل و معرفی شده‌اند. هدف از این اقدام شناخت مرزهای نظریه اسلامی امنیت از طریق ترسیم ضدیت‌های گفتمانی آن بوده است. به همین خاطر دو گفتمان اصلی «جاهلی» و «توحیدی» معرفی و دو تصویر متفاوت از امنیت ارایه شده‌اند.

سوم- متناسب با مرزهای گفتمانی بیان شده، ارکان نظریه اسلامی امنیت - مستند به قرآن کریم - استنباط و ارایه شده‌اند. نتیجه این اقدام، ترسیم الگوی مفهومی تازه‌ای از امنیت مطابق با اصول مکتب احلام می‌باشد که از ظرفیت اقتناع فکری و کارآمدی سیاسی، بیشتری برخوردار است. چنین به نظر می‌رسد با توجه به «پیشینه مطالعات امنیتی در ایران» (که عمدتاً با ترجمه متون غربی پیوند دارد)، اثر حاضر بتواند گامی در راستای

چاپ و عرضه گردد. در اثر حاضر فقط مطالعات امنیتی برجسته شده است اما در کتاب «امنیت اجتماعی شده: رویکردی اسلامی» علاوه بر مباحث حاضر، بخش مهمی از مباحث مربوط به جامعه و امنیت نیز آمده است.

اسلامی نمودن و بومی سازی مطالعات امنیتی در ایران ارزیابی گردد. هدفی بزرگ که به طور طبیعی با انجام و انتشار آثاری محدود از این قبیل، تحقق تمام عیار آن بعید است؛ اما امید می رود تا به توفیق و برکت الهی، و طی این طریق از سوی دیگر پژوهشگران؛ در آینده ای نزدیک شاهد وقوع آن باشیم.

در پایان محقق به رسم اخلاق اسلامی و ادب علمی، لازم است تا سپاس نامه خود را به شرح زیر بیان دارد:

نخست - این واقعت که علم، نور و عطیه ای الهی است نگارنده را به آنجا رهنمون می شود تا به خاطر توفیق اندیشه و تامل در آیات الهی، سجده شکر بجای آورده و از حضرت حق «جل و علی» تقاضای هدایت و نیل به مراتب بالاتر علم را نماید. چرا که طی این طریق بدون بهره مندی از توفیق الهی میسر نیست. به عبارت دیگر «علم مفید» نتیجه ایمان و اخلاص است که پیوسته در تحصیل آنها باید کوشید؛ پس برای آنچه بر ذهن و قلم پژوهشگر جاری شده، خدای مهربان را شاکرم و فرصت و توفیق اصلاح را از او می طلبم.

دوم - دانشگاه امام صادق علیه السلام به مثابه شجره ای طیب که دارای بنیادی نیکو است؛ فضایی مناسب برای پرورش فکری و روحی نگارنده بوده است. بنابراین به مصداق حکم: «ضرورت بیان نعمت های الهی»، ذکر این نکته لازم است که: هر آنچه از خوبی در این اثر و قلم دیده می شود، مدیون مکتب علمی امام جعفر صادق علیه السلام و رهروان صدیق آن - و به طور مشخص حضرت آیت الله مهدوی کنی - است. تربیت اسلامی، جهاد علمی و ادب جعفری از سرمایه های گران بهایی هستند که دانشگاه امام صادق علیه السلام به دانشجویان خود عرضه می دارد و این میراث غنی برای ورود به عرصه حساس و مهم تولید «علم دینی» ضروری است. بنابراین جا دارد تا برای

موسسان و اساتید این نهاد پربرکت، آرزوی توفیق روزافزون و برای این مکان مقدس، تایید و بالندگی را آرزو نمایم.

سوم- انجام این پژوهش نیز بدون مساعدت‌های همسر علم‌اندیش و فرزندان مهربانم متصور نبود. لذا از خداوند متعال برای ایشان سلامت و تایید الهی را طلب نموده و امیدوارم که از ثواب این اثر بهره‌مند گردند. البته دوستان و همکاران متعدد دیگری در اداره‌کل پژوهش و چاپ و نشر دانشگاه در به سامان شدن کتاب و چاپ به موقع آن ایفای نقش نموده‌اند که ذکر اسامی تمامی ایشان بی‌سر نمی‌باشد، اما حضورشان مایه دلگرمی و مشوق جدی محقق بوده است.

آنچه از اسامی ذکر شد، برای بیان نقش آنها در خوبی‌های اثر حاضر است. بنابراین کاستی‌ها و اواقص علمی احتمالی، تماماً متوجه صاحب قلم است. نگارنده از تمامی منتقدان آگاه و ناصح درخواست دارد تا نکات اصلاحی و تکمیلی خود را برای بهره‌مندی در چاپ‌های بعدی ارسال دارند و از این طریق در تقویت و ترویج نظریه اسلامی امنیت، مشارکت نمایند.

«وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ»

اصغر افتخاری

شنبه ۲۲ بهمن ماه ۱۳۹۰ برابر با ۱۷ ربیع ۱۴۳۳

میلاد پربرکت حضرت محمد ﷺ، میلاد فرخنده حضرت امام جعفر صادق علیه السلام

سی امین سالگرد تاسیس دانشگاه امام صادق علیه السلام